

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะเณร จังหวัดตาก

Development of Two Land Community Tourism Products to the
Management of Ecological Culture Tourism in Khane Chue Sub-district,
Mae Ramat District, Tak Province.

กรรณิการ์ บุญยัง¹
Kannika Boonyang

Received: 31 August 2021; Revised: 25 August 2021; Accepted: 7 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะเณร” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายที่จะเข้าร่วมพัฒนา 2) เพื่อศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือ 3) เพื่อ พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนตำบลชะเนือที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน และ 4) เพื่อศึกษาขีดจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือ วิธีสำหรับการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นตัวตั้งและตามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ที่เน้นคนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยมีเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสอบถามกึ่งทางการ แบบบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มภาคีเครือข่าย กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลชะเนือ อำเภอมะเณร จังหวัดตาก และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณนาโวหาร ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลจากการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนที่จะเข้าร่วมพัฒนามีการสร้างเครือข่ายจากประชาชนในตำบลชะเนือ อำเภอมะเณร จังหวัดตาก และหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ ได้ทีมวิจัยชุมชน จำนวน 21 คน มีคณะที่ปรึกษา จำนวน 8 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 แห่ง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน 2) ผลการศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือ

¹ วิทยาลัยชุมชนตาก ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เบอร์โทรศัพท์ 08 6926 9733

ทำให้ทราบว่าพื้นที่ตำบลชะเนือที่โดดเด่น มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ในหมู่ที่ 6 บ้านหม่องวา และหมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลากอง มีทรัพยากรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่ที่ 6 บ้านหม่องวา มีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อและความผูกพันของคนสองแผ่นดินในหมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลากอง 3) ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนตำบลชะเนือ ที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน ได้อัตลักษณ์ “มาวันเดียวเที่ยวสองแผ่นดิน เรียนรู้วิถีถิ่นชาวปกากะญอ” กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวได้ 2 เส้นทาง ดังนี้ เส้นทางที่ 1 “วิถีคนสองแผ่นดินกับธรรมชาติแม่น้ำเมย” เส้นทางที่ 2 “เสน่ห์ภูมิปัญญาวิถีปกากะญอ” 4) ผลการศึกษาขีดจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือ ได้ดำเนินการอบรมนักสื่อความหมาย การอบรมเป็นเจ้าบ้านที่ดี การศึกษาดูงานทำให้ขีดความสามารถของทีมวิจัยชุมชนได้รับการพัฒนาขึ้น ชาวบ้านเห็นคุณค่ามีกระบวนการคิดในการร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมรดกวัฒนธรรมส่งผลให้ในเขตวัฒนธรรมจะยังคงยั่งยืนมั่นคง

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชน, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม, ชุมชนคนสองแผ่นดิน

Abstract

Subject research “Developing Two Land Community Tourism Products Towards Ecotourism and Cultural Management in Khane Chue Sub-District, Mae Ramat District” has the objective of 1) to build network partners to join in the development, 2) to study the potential of ecocultures of the Tambon Kha, 3) to develop ecotourism products, culture of the Khanay Sub-district that will lead to added value to the community, and 4) to study the limits of support for tourism in the Khanechu sub-district area. The method for this research was mixed research, using quantitative research method as a norm and followed by qualitative research method. Use the local research process as a tool to study and develop two-country community tourism products to manage ecotourism and culture. Focusing on local people to participate in every step. With research tools consisting of non-structured interview form, observational questionnaire, semi-formal questionnaire, field recording, camera and audio recorder. The sample groups were Networking Parties Community Vocal Group, local scholars group, Khane Chue sub-district, Mae Ramat district,

Tak province, and the statistics used for data analysis were mean, percentage, standard deviation and their eloquence.

The results of the research were as follows: 1) The results of the establishment of a community network partner to participate in development and network building from the people in the Khane Chee sub-district. Mae Ramat District, Tak Province and government agencies is the Khane Chue Subdistrict Administrative Organization. The community research team of 21 people, 8 advisors and 9 related departments, has appointed a community-based tourism group management committee. And has clearly divided the duties and responsibilities 2) The results of the study of the ecological potential of the Khane Chue Sub-District Community Network showed that the outstanding Khane Chue sub-district had naturally occurring resources in Village No.6, Baan Maung Wa and Village No. 12, Ban Huai. A pile of fish There are resources arising from local wisdom in Village 6, Ban Maung Wa, where there are traditions, cultures, ways of life, beliefs and ties of people of the two lands in Village 12, Ban Huai Pla Kong. 3) The results of product development in ecotourism and culture of the Khane Chih community that will lead to the creation of added value to the community, obtaining identity "for one day, two land trips, learn about the Pga K'nyau people's way of travel". Set 2 travel routes as follows: Route 1 "The Way of the Two People and the Moei River Nature" Route 2 "The Charm of Pga K'nyau Way" 4) The results of the study on the limitation of tourism in Khane Chih Sub-district, there were conducted seminars training as a good host. A study trip makes capacity of the community research team, has been developed the villagers see value, have thought processes in the conservation of the environment and cultural heritage, resulting in the eco-culture to remain sustainable.

Keywords: Product Development for Community Tourism, Ecotourism and Culture, Two Land Communities

บทนำ

ตำบลชะเนือ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่ระมาด เป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เมียนมาร์ทางด้านทิศตะวันตก เป็นหมู่บ้านที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงมานานกว่า 100 ปี ต่อมา มีชาวไทยลัณนาจากภาคเหนือของจังหวัดลำพูน ลำปาง ได้พากันอพยพลงมาหาที่ทำกิน และเห็นว่า พื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์จึงได้เข้ามาตั้งหลักปักฐานเป็นระยะๆ ต่อเนื่องจนกลายเป็น หมู่บ้านใหญ่ กลายเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตการดำรงชีวิตแบบพหุวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่าง สุขสงบ ด้วยธรรมชาติของสองฟากฝั่งลำน้ำกัน 2 แผ่นดินเกิดเป็นธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่น เต็มไป ด้วยบรรยากาศความเป็นบ้านพี่เมืองน้องที่มีการติดต่อ การค้าขาย รวมถึงการแลกเปลี่ยนสังคม วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของสองฟากฝั่ง พึ่งพาอาศัยและเป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ต่อเนื่องมาช้านาน จะมีเพียงแม่น้ำที่กั้นแบ่งเขตแต่ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ฝั่งตามกฎหมาย หากแต่คน 2 แผ่นดิน ยังคงเป็นเสมือนเพื่อนบ้านที่ดีต่อกันมายาวนาน ตำบลชะเนือมีพื้นที่เป็น 1 ใน 3 ของอำเภอ แม่ระมาด อยู่ในเขตพื้นที่ตามการประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก แต่ชุมชนยังไม่ตื่น ตระหนักมากนักกับผลกระทบจากการประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก เนื่องจากไม่ใช่ เส้นทางหลักของการขนส่งสินค้าข้ามแดนไปยังประเทศเมียนมาร์ ท่าเลที่ตั้งของตำบลชะเนือจะมี พื้นที่ทอดยาวขนานไปกับลำน้ำเมย โดยผ่านอำเภอท่าสองยางมุ่งสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังมีกลิ่นอาย ของธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมที่ยังไม่ถูกทุนนิยมเข้ามากระทบที่ทำลายบรรยากาศ จึงกลายเป็น เส้นทางท่องเที่ยวหลักที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนิยมเรียนรู้วัฒนธรรม ที่มีบรรยากาศอบอุ่นไปด้วย ความสมบูรณ์ของธรรมชาติ วิถีชนเผ่าที่หลากหลายและกลิ่นอายของความเป็นชายแดนที่อบอุ่นไปด้วย เรื่องราวของคนไทยพลัดถิ่นที่มาพร้อมกับประวัติศาสตร์สังคมที่ผ่านการพัฒนามาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน จนตกผลึกกลายเป็นวิถีถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

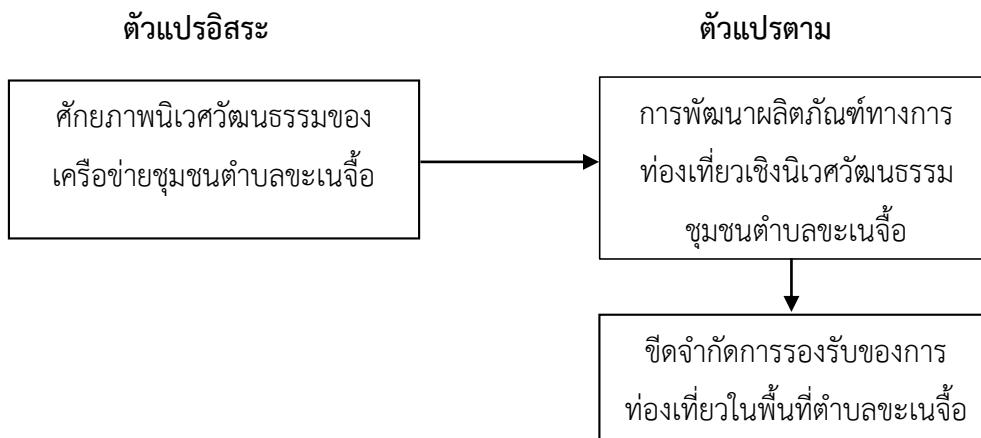
การจะดำเนินการพัฒนา CBT ตำบลชะเนือจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการที่คนในชุมชน ทั้ง 14 หมู่บ้านรู้จักศักยภาพพื้นที่ของตนเองในประเด็นต่างๆ ที่จะนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนตำบลชะเนือไม่เคยรวบรวมประวัติความเป็นมาของพื้นที่ เป็นสิ่งที่น่าเสียดายหาก ประวัติความเป็นมาประเพณี จะถูกลบเลือนหายไปตามกาลเวลา ประกอบกับยังไม่มีภาคส่วนใด มาร่วมรวบรวมข้อมูล แม้แต่คนในชุมชนเอง ทั้งๆ ที่ในแง่ของศักยภาพดังกล่าวชุมชนตำบลชะเนือ สามารถจะนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชน แม้ทุนทางพื้นที่ในด้านต่างๆ ของชะเนือจะมีมากเพียงพอที่จะนำมาเป็นฐานในการพัฒนา CBT แต่ทุนด้านบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการพัฒนา CBT นั้นคนในชุมชนไม่มีความรู้ ทักษะประสบการณ์ที่จะบริหารจัดการ และให้บริการ CBT โดยคนในชุมชนทั้ง 14 หมู่บ้านร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประกอบ กับบทบาทหน้าที่พันธกิจหลักของวิทยาลัยชุมชนตากคือสร้างเสริมชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ในประเด็น ต่างๆ ตามความต้องการจำเป็นเร่งด่วนของแต่ละพื้นที่ จึงมีความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการ

สร้างแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ชุมชนตำบลชะเนือแก่ผู้มาเยือน โดยการพัฒนาและร่วมเรียนรู้การใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนที่มีพี่เลี้ยงจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นผู้ให้การหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพชุมชนและบุคลากรจากวิทยาลัย ชุมชนตากให้สามารถใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพัฒนา CBT ชะเนือ จึงเป็นที่มาของโครงการ “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะเขาะ จังหวัดตาก”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนที่จะเข้าร่วมพัฒนา
2. เพื่อศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือ
3. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนตำบลชะเนือที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน
4. เพื่อศึกษาขีดจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่เน้นคนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยมีเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบสอบถามกึ่งทางการ แบบบันทึกภาคสนาม กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชากรในชุมชนทั้ง 14

หมู่บ้าน จำนวน 3,228 ครัวเรือน โดยมีจำนวนประชากรรวม 10,650 คน ตำบลชะเนือ อำเภอมะเข่มาด จังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มภาคีเครือข่าย กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูลโดย แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secoddary Data) จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการลงพื้นที่ได้เปิดตัวโครงการ โดยการเข้าร่วมประชุมกันนั้น ผู้ใหญ่บ้านของอำเภอมะเข่มาดในนามของวิทยาลัยชุมชนตาก เพื่อให้นายอำเภอมะเข่มาดและผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบวัตถุประสงค์ของการทำงานวิจัยในพื้นที่ตำบลชะเนือในครั้งนี้ อีกทั้งยังใช้วิธีการติดต่อเป็นรายบุคคลบ้าง หรือบางครั้งจัดกลุ่มเล็กๆ ในบางหมู่บ้าน ได้ติดต่อเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ เพื่ออธิบายโครงการเน้นที่วัตถุประสงค์ คือ มุ่งแสวงหากลุ่มบุคคลที่จะมาเป็นผู้ร่วมดำเนินการงานวิจัย ได้ทีมวิจัยชุมชนเป็นกลุ่ม เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ กลุ่มภาคีเครือข่าย กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัย มอบหมายหน้าที่แบ่งการจัดเก็บข้อมูลแผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ภูมิทุนประเพณี วัฒนธรรม ภูมิทุนอาหาร ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติชีวิตบุคคลสำคัญ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ จัดประชุมคืนข้อมูลให้กับชุมชน เพื่อตรวจสอบข้อมูลโดยคนในชุมชน พัฒนาทีมวิจัยชุมชน ร่วมกันกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาของทีมวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะเข่มาด จังหวัดตาก” สรุปผลการวิจัยตามประเด็นการศึกษาของงานวิจัยได้ดังนี้

(1) ผลจากการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนที่จะเข้าร่วมพัฒนา

ผลการดำเนินงานของทีมวิจัยชุมชน ครึ่งนี้ มีการสร้างเครือข่ายจากประชาชนในตำบลชะเนือ อำเภอมะเข่มาด จังหวัดตาก และหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ ได้ทีมวิจัยชุมชน จำนวน 21 คน มีคณะที่ปรึกษา จำนวน 8 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 แห่ง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

(2) ผลการศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือ

จากการดำเนินงานวิจัยการศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือที่สามารถนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะเข่มาด จังหวัดตาก ดังนี้

ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

หมู่ที่ 6 บ้านหม่องวา พื้นที่สำนักสงฆ์เลปู่ มีถ้ำ 3 ถ้ำ คือ ถ้ำที่ 1 ถ้ำเลปู่ สมัยก่อนพบกระดูกฝังในหม้อดิน มีเชือกผูก คาดว่าจะเป็นชาวละว้าที่เคยผ่านมาเนื่องจากการฝัง แล้วไปฝังไว้ในถ้ำที่ 2 ถ้ำน้ำ (ถ้ำค้างคาว) มีบ่อน้ำ 2 บ่อ ที่ไม่เคยแห้ง ถ้ำนี้เป็นถ้ำตันไม่มีทางทะลุออกไป ทางใดภายในถ้ำจะมีหินกากเพชร และมีลานกว้าง ลักษณะของถ้ำจะลึกลงไป พื้นดินภายในถ้ำจะมีความชื้น เปียกชื้น มีหินงอกหินย้อย คล้ายกากเพชรเป็นระยะ ภายในถ้ำด้านใน มีบ่อน้ำ 2 บ่อ ด้านขวามือจะพบบ่อน้ำขนาดเล็ก ด้านซ้ายมือจะพบบ่อน้ำขนาดใหญ่ ถ้ำที่ 3 ถ้ำเม่น สามารถเดินทะลุออกไปบนเขา สมัยก่อนที่พระเข้ามาช่วยกันบุกเบิก พบว่ามีเม่นอาศัยอยู่ตามพื้นดินที่มีลักษณะร่วนซุย เป็นถ้ำที่อยู่สูงบนเขา พบหินงอกหินย้อย ปัจจุบันไม่ได้เข้าไปสำรวจ ภายในถ้ำอาจมีรูปร่างที่ปรับเปลี่ยนไปด้วยธรรมชาติเอง จะชมได้เพียงบริเวณปากถ้ำเท่านั้น

หมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลากอง มีต้นมะม่วงป่าเป็นต้นไม้ที่สูงและใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน มีอายุประมาณ 200 ปี สูงประมาณ 17-18 เมตร รอบต้นไม้ประมาณ 4 คนโอบ ขึ้นอยู่ริมถนนท้ายหมู่บ้าน ทางออกไปอำเภอท่าสองยาง ชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากจะทำอะไรแล้วให้สัมฤทธิ์ผลดีให้มาบอกกล่าวกับต้นมะม่วงป่าท้ายหมู่บ้านนี้ มีต้นสักขีพยานและต้นสักคู่รักเป็นจุดถ่ายรูปก่อนเข้าหมู่บ้าน มีถ้ำโมกขละหรือที่เดิมเรียกว่า ถ้ำเมาะกะละ ตอนนี้นายพะเมียะยังอยู่เชื่อว่าดอยพระเจ้าหรือถ้ำโมกขละเป็นที่อยู่ของเจ้าพ่อโมกขละ ภายในถ้ำมีบ่อน้ำที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยจะสามารถนำน้ำมาดื่มกินได้เฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายนเท่านั้น ภายนอกถ้ำด้านบนของปากถ้ำจะมีรอยลักษณะเหมือนรอยเท้า ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า ถัดออกไปก็พบท่อนไม้พาดอยู่ด้านบนซึ่งชาวบ้านเรียกท่อนไม้นี้ว่าราวตากผ้าพันปี ชาวบ้านยังช่วยกันสร้างเจดีย์สองแผ่นดิน (ฝั่งไทย) เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านห้วยปลากองฝั่งประเทศไทยกับชาวบ้านฝั่งรัฐกะเหรี่ยง ประเทศพม่า โดยจะมีการสงฆ์เจดีย์นี้ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี มีการนำล่องเรือตามแม่น้ำเมยชมวิถีคนริมฝั่งแม่น้ำเมย ชมถ้ำน้ำหยด (ถ้ำน้ำที่ไม่เคยแห้ง) และชมบ่อน้ำกินรี

ทรัพยากรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่ที่ 6 บ้านหม่องวา มีการทอผ้าปกากะญอ มีวัฒนธรรมโดดเด่นด้านการทอผ้าที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ลวดลายแปลกตา สีสันสวยงาม ยังคงกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม

วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและความผูกพันของคนสองแผ่นดิน

หมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลากอง เจดีย์สองแผ่นดิน บนดอยเลว (ฝั่งประเทศไทย) และบนดอยเลว (ฝั่งเมียนมาร์) มีสะพานสองแผ่นดิน เป็นสะพานไม้ไผ่ ที่ชาวปกากะญอ ฝั่งประเทศไทยและฝั่งประเทศเมียนมาร์ ร่วมกันสร้างสะพานไม้ไผ่ใช้สัญจรไปมาแบบบ้านพี่เมืองน้อง มีการนัดหมายของผู้นำทั้งสองแผ่นดิน ร่วมกันหาไม้ไผ่ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเมย สักการะเจดีย์กลางน้ำ ชมการแสดงเครื่องดนตรี (เตหน่า) ที่ต้องเลือกหาไม้ในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ด้วยความเชื่อที่ว่าหากตัดไม้ท่ามกลาง

แสงจันทร์จะทำให้ไม้มีพลัง และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประทับอยู่ในลำไม้ต้นนั้น ในอดีตชายหนุ่มชาวปากาเกอะญอ เล่นเตหนาไม้ได้ มีหวังได้อยู่เป็นโสดแน่นอน ชมวิถีชาวปากาเกอะญอ (ฝั่งเมียนมาร์) ที่จุดลงเรือห้วยงูเห่า จุดลงเรือถ้ำโมกขละ มีน้ำร้อนผุดทราย บนหาดทรายฝั่งเมียนมาร์ มีถ้ำฝั่งเมียนมาร์ อยู่ตรงข้ามกับถ้ำโมกขละฝั่งประเทศไทย ด้านหน้าผาจะเห็นวิวอย่างสวยงาม บางโอกาสในเทศกาลงานบุญจะได้รับชมลิเกพม่า และเครื่องเล่น (ตะแบปะ) ความเชื่อเรื่องการแต่งกาย พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีเกี่ยวกับการทำนาหรือการเพาะปลูก อาหารพื้นถิ่น มีความคล้ายคลึงกันระหว่างคนสองแผ่นดิน (ไทย-เมียนมาร์)

(3) ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนตำบลชะเนือที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

จากการที่ได้พัฒนาทีมวิจัยชุมชนด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อชุมชน (CBR) ได้จัดประชุมตัวแทนครัวเรือน เพื่อหาพื้นที่ เส้นทาง กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ในการท่องเที่ยว เวทีประชุมมีความเห็นว่าควรนำเอาความโดดเด่นทางด้านวิถีคนสองแผ่นดิน วิถีปากาเกอะญอ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมาใช้เป็นเส้นทาง กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้ธรรมชาติ และวิถีชาวปากาเกอะญอสองแผ่นดินที่กลมกลืน จนได้คำว่า “มาวันเดียวเที่ยวสองแผ่นดิน เรียนรู้วิถีถิ่นชาวปากาเกอะญอ” จำนวน 2 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 “วิถีคนสองแผ่นดินกับธรรมชาติแม่น้ำเมย”

เส้นทางที่ 2 “เสน่ห์ภูมิปัญญาวิถีปากาเกอะญอ”

(4) ผลการศึกษาขีดจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือ

จากการดำเนินงานวิจัยการศึกษาขีดจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือพบว่า ชุมชนรู้ตัวเองดีว่ามีทุนทางการท่องเที่ยว เลยมีแนวคิดอยากทำการท่องเที่ยว แต่มาพบปัญหาของชุมชนตนเองว่าคนในชุมชน ไม่มีการบริหารจัดการ ไม่มีการพัฒนาเป็นนักท่องเที่ยว การเป็นเจ้าบ้านที่ดี ผลของการใช้กระบวนการ CBR พัฒนา CBT เช่น การอบรม การพาไปศึกษาดูงาน ทำให้รู้ว่าขีดความสามารถของทีมวิจัยชุมชนได้รับการพัฒนาขึ้น ชาวบ้านเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง มีกระบวนการคิดในการร่วมอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนรู้สึกว่ามีสิ่งที่อยู่รอบตัวของชุมชนมีคุณค่า เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความสะอาด มีการบริหารจัดการท่องเที่ยว เมื่อเกิดการท่องเที่ยว ก็เกิดการกระจายรายได้ให้กับชาวบ้าน เป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลักทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำเที่ยวหรือไกด์ จะมีรายได้จากการนำท่องเที่ยว คนขายของขายอาหารขายของฝาก กลุ่มต่างๆ ชุมชน ตามฐานเรียนรู้ ก็จะมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า เมื่อมีรายได้จากการท่องเที่ยว ชาวบ้านจะเห็นคุณค่า มีความรู้สึกอยากจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมพื้นถิ่นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้นิเวศวัฒนธรรมจะยังคงยั่งยืนมั่นคงเพราะคนในพื้นที่ร่วมอนุรักษ์ดูแล มีการดูแลนักท่องเที่ยว ให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย หลังจากพัฒนาทีมวิจัยชุมชน ได้เห็นศักยภาพ

พื้นที่ ทีมวิจัยชุมชนก็ทำการจัดการท่องเที่ยวได้ จนสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง และรู้จักที่จะแก้ไขปรับปรุงเมื่อนักท่องเที่ยวประเมินความพึงพอใจ ชาวบ้านรู้จักที่จะปรับและเปลี่ยนแปลงตนเอง สรุปได้ว่าชาวบ้านสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าในอนาคตหากได้รับการพัฒนามากกว่านี้ก็จะดียิ่งขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ เมื่อได้รับทราบว่าคุณสมบัติความต้องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่จึงได้ให้ความสำคัญในการทำถนนทางเข้าให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น เป็นการลดข้อจำกัดในการเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้ว ประธานเสนอว่าควรจัดตั้งสำนักงานเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ง่าย โดยเลือกเป็นบ้านของประธานกลุ่ม เป็นสำนักงานชั่วคราวไปก่อน และเพื่อให้กลุ่มดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวปฏิบัติที่ทุกคนต้องรับรู้จึงได้ร่วมการร่างระเบียบข้อบังคับ ไม่ให้ผลประโยชน์ไปอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์ครบทุกคน กำหนดอัตราค่าบริการ การแบ่งปันรายได้สำหรับสมาชิกในกลุ่มที่ประชุมลงความเห็นว่ามีพื้นที่ดินเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ควรร่วมกันแต่งกายแบบชาวปกาสัยต้อนรับนักท่องเที่ยว และทำพิธีมัดมือสู่ขวัญแขกผู้มาเยือน เป็นอันดับแรก

อภิปรายผล

ผลการทำงานของทีมวิจัยชุมชนเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะรุม” ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลจากการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนที่จะเข้าร่วมพัฒนา

ผลการทำงานของทีมวิจัยชุมชน คราวนี้ มีการสร้างเครือข่ายจากประชาชนในตำบลชะเนือ อำเภอมะรุม จังหวัดตาก และหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ ได้ทีมวิจัยชุมชน จำนวน 21 คน มีคณะที่ปรึกษา จำนวน 8 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 แห่ง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน และได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ นายณัฐพงษ์ สายพวงแก้ว (2554) ที่ว่าข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่มีการบูรณาการการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในเขตพื้นที่เมืองเก่าเวียงกุมกาม ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและภาคชุมชน อีกทั้งยังกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนักและห่วงใยต่อทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป และยังสอดคล้องกับ นางสาวอัญธิกา ชังเกษ (2554) ที่ว่ามีแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วม เริ่มจากการค้นหาและสร้างผู้นำ เป็นแบบอย่างและเป็นผู้ที่ถ่ายทอดจิตสำนึกการมีส่วนร่วม สร้างความตระหนักร่วมกันของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้สู่การพึ่งตนเอง โดยไม่โดดเดี่ยวภายนอก เพียงแต่เลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริมกิจการที่สร้างสรรค์บูรณาการบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างสมดุล เพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมอย่าง

ต่อเนื่อง มาจากความต้องการชุมชน ความรู้สึกผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดความรัก ความสามัคคีจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนา เป็นแหล่ง เรียนรู้กับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก สร้างความภาคภูมิใจ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน

ทีมวิจัยชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างภาคีเครือข่ายจากประชาชนในตำบลชะเนือ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วม ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมคนสองแผ่นดิน ที่จะส่งให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืนต่อไป

2. ผลการศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือ

ผลจากการดำเนินงานวิจัยการศึกษาศักยภาพนิเวศวัฒนธรรมของเครือข่ายชุมชนตำบลชะเนือ ที่สามารถนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลชะเนือ อำเภอมะรุมมาต จังหวัดตาก ดังนี้

ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

หมู่ที่ 6 บ้านหม่องวา พื้นที่สำนักสงฆ์เลปู่ มีถ้ำ 3 ถ้ำ คือ ถ้ำที่ 1 ถ้ำเลปู่ สมัยก่อนพบกระดูก ผังในหม่องดิน มีเชือกผูก คาดว่าจะเป็นชาวละว้าที่เคยผ่านมาเนื่องจากเป็นการฝัง แล้วไปฝังไว้ในถ้ำ ถ้ำที่ 2 ถ้ำน้ำ (ถ้ำค้างคาว) มีบ่อน้ำ 2 บ่อ ที่ไม่เคยแห้ง ถ้ำนี้เป็นถ้ำตันไม่มีทางทะลุออกไปทางใด ภายในถ้ำจะมีหินงอกเพชร์ และมีลานกว้าง ลักษณะของถ้ำจะลึกลงไป พื้นดินภายในถ้ำจะมีความชื้น เปียกชื้น มีหินงอกหินย้อย คล้ายกากเพชรเป็นระยะ ภายในถ้ำด้านใน มีบ่อน้ำ 2 บ่อ ด้านขวามือจะพบบ่อน้ำขนาดเล็ก ด้านซ้ายมือจะพบบ่อน้ำขนาดใหญ่ ถ้ำที่ 3 ถ้ำเม่น สามารถเดินทะลุออกไปบนเขา สมัยก่อนที่พระเข้ามาช่วยกันบุกเบิก พบว่ามีเม่นอาศัยอยู่ตามพื้นดินที่มีลักษณะร่วนซุย เป็นถ้ำที่อยู่สูงบนเขา พบหินงอกหินย้อย ปัจจุบันไม่ได้เข้าไปสำรวจ ภายในถ้ำอาจมีรูปร่างที่ปรับเปลี่ยนไปด้วยธรรมชาติเอง จะชมได้เพียงบริเวณปากถ้ำเท่านั้น

หมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลากอง มีต้นมะม่วงป่าเป็นต้นไม้ที่สูงและใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน มีอายุประมาณ 200 ปี สูงประมาณ 17-18 เมตร รอบต้นไม้ประมาณ 4 คนโอบ ขึ้นอยู่ริมถนนท้ายหมู่บ้าน ทางออกไปอำเภอสองยาง ชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากจะทำอะไรแล้วให้สัมฤทธิ์ผลดีให้มาบอกกล่าวกับต้นมะม่วงป่าท้ายหมู่บ้านนี้ มีต้นสักขีพยานและต้นสักคู่รักเป็นจุดถ่ายรูปก่อนเข้าหมู่บ้าน มีถ้ำโหมกขละหรือที่เดิมเรียกว่า ถ้ำเมาะกะละ ตอนนี้นายพะเมียะยังอยู่เชื่อว่าดอยพระเจ้าหรือถ้ำโหมกขละเป็นที่อยู่ของเจ้าพ่อโหมกขละ ภายในถ้ำมีบ่อน้ำที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยจะสามารถนำน้ำมาดื่มกินได้เฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายนเท่านั้น ภายนอกถ้ำด้านบนของปากถ้ำจะมีรอยลักษณะเหมือนรอยเท้า ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า ถัดออกไปก็พบท่อนไม้พาดอยู่ด้านบนซึ่งชาวบ้านเรียกท่อนไม้นี้ว่าราวตากผ้าพันปี ชาวบ้านยังช่วยกันสร้างเจดีย์สองแผ่นดิน (ฝั่งไทย) เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านห้วยปลากองฝั่งประเทศไทยกับชาวบ้าน

ฝั่งรัฐกะเหรี่ยง ประเทศพม่า โดยจะมีการสงน้ำเจดีย์นี้ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี มีการนำล่องเรือตามแม่น้ำเมยชมวิถีคนริมฝั่งแม่น้ำเมย ชมถ้ำน้ำหยด (ถ้ำน้ำที่ไม่เคยแห้ง) และชมบ่อน้ำกินรี

ทรัพยากรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่ที่ 6 บ้านหม่องวา มีการทอผ้าปกากะญอ มีวัฒนธรรมโดดเด่นด้านการทอผ้าที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ลวดลายแปลกตา สีสันสวยงาม ยังคงกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม

วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อและความผูกพันของคนสองแผ่นดิน

หมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลากอง เจดีย์สองแผ่นดิน บนดอยเลว (ฝั่งประเทศไทย) และบนดอยเลว (ฝั่งเมียนมาร์) มีสะพานสองแผ่นดิน เป็นสะพานไม้ไผ่ ที่ชาวปกากะญอ ฝั่งประเทศไทยและฝั่งประเทศเมียนมาร์ ร่วมกันสร้างสะพานไม้ไผ่ใช้สัญจรไปมาแบบบ้านพี่เมืองน้อง มีการนัดหมายของผู้นำทั้งสองแผ่นดิน ร่วมกันหาไม้ไผ่ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเมย สักการะเจดีย์กลางน้ำ ชมการแสดงเครื่องดนตรี (เตห่าน) ที่ต้องเลือกหาไม้ในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ด้วยความเชื่อที่ว่าหากตัดไม้ท่ามกลางแสงจันทร์จะทำให้ไม้นั้นมีพลัง และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประทับอยู่ในลำไม้ต้นนั้น ในอดีตชายหนุ่มชาวปกากะญอ เล่นเตห่านไม่ได้ มีหวังได้อยู่เป็นโสดแน่นอน ชมวิถีชาวปกากะญอ (ฝั่งเมียนมาร์) ที่จุดลงเรือห้วยงูเห่า จุดลงเรือถ้ำโมกขละ มีน้ำร้อนผุดทราย บนหาดทรายฝั่งเมียนมาร์ มีถ้ำฝั่งเมียนมาร์อยู่ตรงข้ามกับถ้ำโมกขละฝั่งประเทศไทย ด้านหน้าผาจะเห็นวิวอย่างสวยงาม บางโอกาสในเทศกาลงานบุญจะได้รับชมลิเกพม่า และเครื่องเล่น (ตะเบา) ความเชื่อเรื่องการแต่งกาย พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีเกี่ยวกับการทำนาหรือการเพาะปลูก อาหารพื้นถิ่น มีความคล้ายคลึงกันระหว่างคนสองแผ่นดิน (ไทย-เมียนมาร์)

สอดคล้องกับ ศักยศรี มงคลอิทธิเวช และคณะ (2552) พบว่าชุมชนบ้านสบยาม คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถ และเมื่อมีปัญหาชุมชนมีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยแก้ไขปัญหา ชุมชนมีทุนในชุมชนครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการ การดำเนินการพัฒนาศักยภาพบ้านสบยามให้เป็นชุมชนน่าอยู่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และยังสอดคล้องกับ จิรพันธ์ ทองเจริญ (2552) ผู้คนในชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูยังคงมีการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ชุมชนเอาไว้ ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ บ้านเรือนแบบไทยใหญ่ดั้งเดิม วัดปางหมู พระธาตุปางหมู หอเจ้าเม็ง เสาโอบบ้าน หอเจ้าฝ่าย และรวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีหย่าสี่สิบสอง เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชนไทยใหญ่ดั้งเดิม ซึ่งผู้คนในชุมชนยังคงเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมไทยใหญ่เหล่านี้ จึงได้ร่วมกันสืบทอดและรักษาเอาไว้ โดยใช้กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมี

องค์กรชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนรูปแบบกิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยใหญ่ดั้งเดิมให้คงอยู่สืบทอดต่อไป จึงทำให้ชุมชนบ้านปางหมูยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่เอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์

ทีมวิจัยชุมชนได้ร่วมกันเก็บข้อมูลในด้านต่างๆ เช่น ประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายกลุ่มคนดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ติดตัวสืบทอดส่งต่อให้กับรุ่นลูกหลาน ประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เป็นต้น การร่วมกันเก็บข้อมูลทำให้ทราบว่าประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปเกิดจากสภาพสังคมปัจจุบันที่เข้ามามีผลต่อวิถีชีวิตเดิม ทำให้ทีมวิจัยชุมชนได้เล็งเห็นและตระหนักถึงคุณค่าเรื่องราวในอดีตที่ควรอนุรักษ์ บอกต่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ ร่วมกันรักษานิเวศวัฒนธรรม ธรรมชาติรอบตัวที่มีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่น้อยไปกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

3. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนตำบลชะเนือที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

จากการที่ได้พัฒนาทีมวิจัยชุมชนด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อชุมชน (CBR) ได้จัดประชุมตัวแทนครัวเรือน เพื่อหาพื้นที่ เส้นทาง กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ในการท่องเที่ยว เวทีประชุมมีความเห็นว่าควรนำเอาความโดดเด่นทางด้านวิถีคนสองแผ่นดิน วิถีปากเกะญอ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมาใช้เป็นเส้นทาง กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้ธรรมชาติ และวิถีชาวปากเกะญอสองแผ่นดินที่กลมกลืน จนได้คำว่า “มาวันเดียวเที่ยวสองแผ่นดิน เรียนรู้วิถีถิ่นชาวปากเกะญอ” โดยได้ทำการทดสอบเส้นทางครั้งที่ 1 หลังจากนั้นได้นำทีมวิจัยชุมชนศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบเพื่อสร้างรูปแบบ และกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สรุปงานด้วยการประชุมทีมวิจัยชุมชนเพื่อทบทวนพื้นที่ เส้นทางและกิจกรรม ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนคนสองแผ่นดินสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม อีกทั้งได้ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ คนในชุมชนร่วมกันทำความสะอาดเส้นทางท่องเที่ยว เก็บขยะทำป้ายแต่ละจุดของเส้นทาง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยได้จัดอบรมมัคคุเทศก์ชุมชน หรือนักสื่อความหมาย และการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ชุมชนมีแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อทำเป็นกิจกรรมเส้นทางโดยการสกัดคัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นสินค้า กิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวมาสร้างเป็นเส้นทางการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนเปิดหมู่บ้านรับการท่องเที่ยวมีรูปแบบในการบริหารจัดการศูนย์ที่ชัดเจนขึ้นเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้นจนสามารถรวมกันตั้งชื่อเส้นทางและฐานการเรียนรู้ในตำบลชะเนือ และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากศักยภาพและทุนที่มีของพื้นที่ตำบลชะเนือ ออกเป็น 2 เส้นทาง ดังนี้

- **เส้นทางที่ 1** “วิถีคนสองแผ่นดินกับธรรมชาติแม่น้ำเมย” เป็นเส้นทางเรียนรู้ธรรมชาติที่ยังคงสมบูรณ์ และวัฒนธรรมชาวปากเกะญอ ผังไทยและเมียนมาร์ ชมการแสดงพร้อมรับฟังเรื่องเล่าความเชื่อ วิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของคนสองแผ่นดิน ที่มีความคล้ายคลึงกัน อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรและแบ่งปัน

- **เส้นทางที่ 2** “เสน่ห์ภูมิปัญญาวิถีปกาเกอญอ” เป็นเส้นทางนี้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวปกาเกอญอ ร่วมแต่งกายชุดชนเผ่า การแสดงระบำจิกกรี (ระบำไม้ไผ่) การทอผ้าแบบดั้งเดิมด้วยกี่เอว การทำไม้กวาดดอกหญ้า ร่วมฝึกและรับประทานอาหารพื้นถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวปกาเกอญอ การอบตัวด้วยสมุนไพร 8 ชนิด และกราบไหว้พระขอพระที่สำนักสงฆ์เลปู่ พร้อมชมถ้ำน้ำบันภูเขาสีที่ไม่เคยแห้ง

4. ผลการศึกษาชี้แจงจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือ

ผลจากการดำเนินงานวิจัยการศึกษาชี้แจงจำกัดการรองรับของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลชะเนือ พบว่า ชุมชนรู้ตัวเองดีว่ามีทุนทางการท่องเที่ยว เลยมีแนวคิดอยากทำการท่องเที่ยว แต่มาพบปัญหาของชุมชนตนเองว่าคนในชุมชน ไม่มีการบริหารจัดการ ไม่มีการพัฒนาเป็นนักสื่อความหมาย การเป็นเจ้าบ้านที่ดี ผลของการใช้กระบวนการ CBR พัฒนา CBT เช่น การอบรมการพาไปศึกษาดูงาน ทำให้รู้ขีดความสามารถของทีมวิจัยชุมชนได้รับการพัฒนาขึ้น ชาวบ้านเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง มีกระบวนการคิดในการร่วมอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนรู้สึกถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวของชุมชนมีคุณค่า เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความสะอาด มีการบริหารจัดการท่องเที่ยว เมื่อเกิดการท่องเที่ยว ก็เกิดการกระจายรายได้ให้กับชาวบ้าน เป็นรายได้เสริมจากอาชีพหลักทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำเที่ยวหรือไกด์ จะมีรายได้จากการนำท่องเที่ยว คนขายของขายอาหาร ขายของฝาก กลุ่มต่างๆ ชุมชน ตามฐานเรียนรู้ ก็จะมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า เมื่อมีรายได้จากการท่องเที่ยว ชาวบ้านจะเห็นคุณค่า มีความรู้สึ้อยากจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมพื้นถิ่นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมจะยังคงยั่งยืนมั่นคงเพราะคนในพื้นที่ร่วมอนุรักษ์ดูแล มีการดูแลนักท่องเที่ยว ให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย หลังจากพัฒนาทีมวิจัยชุมชน ได้เห็นศักยภาพพื้นที่ ทีมวิจัยชุมชนก็ทำการจัดการท่องเที่ยวได้ จนสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง และรู้จักที่จะแก้ไขปรับปรุงเมื่อนักท่องเที่ยวประเมินความพึงพอใจ ชาวบ้านรู้จักที่จะปรับและเปลี่ยนแปลงตนเอง สรุปได้ว่าชาวบ้านสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าในอนาคตหากได้รับการพัฒนามากกว่านี้ก็จะดียิ่งขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลชะเนือ เมื่อได้รับทราบว่าคุณภาพความต้องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่จึงได้ให้ความสำคัญในการทำถนนทางเข้าให้มีความสะอาดมากยิ่งขึ้น เป็นการลดข้อจำกัดในการเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้ว ประธานเสนอว่าควรจัดตั้งสำนักงานเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อได้ง่าย โดยเลือกเป็นบ้านของประธานกลุ่ม เป็นสำนักงานชั่วคราวไปก่อน และเพื่อให้กลุ่มดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวปฏิบัติที่ทุกคนต้องรับรู้จึงได้ร่วมการร่างระเบียบข้อบังคับ ไม่ให้ผลประโยชน์ไปอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์ครบทุกคน กำหนดอัตราค่าบริการการแบ่งปันรายได้สำหรับสมาชิกในกลุ่มที่ประชุมลงความเห็นว่ามีพื้นที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

ควรร่วมกันแต่งกายแบบชาวปกากะญอต้อนรับนักท่องเที่ยว และทำพิธีมัดมือสู่ขวัญแขกผู้มาเยือน เป็นอันดับแรก

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ทีมวิจัยชุมชนได้ทดลองเส้นทางไปแล้วนั้นได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจ คือ อยากให้นักท่องเที่ยวได้แต่งกายด้วยชุดของชาวปกากะญอ อยากให้มีเรื่องเล่าของสะพานสองแผ่นดิน รับชมและรับฟังการแสดงเตหนาและเล่าเรื่องราวของเตหนาที่มีมนต์ขลัง มีกิจกรรมตกปลา ตกปลาในแม่น้ำเมยด้วยวิธีดั้งเดิม การนำไข่ไปลวกที่บ่อทรายน้ำร้อนผุด การเชิญชวนนักท่องเที่ยวร่วมระบำจ๊ิกกรี ชุมชนนี้ควรจะได้รับการพัฒนาและต่อยอดให้ยกระดับการเป็นนักสื่อความหมาย ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวแบบมืออาชีพเพิ่มเติม

1. ควรได้รับการสนับสนุนการทำป้ายสื่อสาร ป้ายสัญลักษณ์ และป้ายบอกทาง

2. เส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่ได้คัดสรรไว้นั้น ทีมวิจัยชุมชนได้ร่วมกันพูดคุยการจัดการโฮมสเตย์ แต่พื้นที่ตำบลชะนะจ้อยยังไม่มีความพร้อมในการจัดการโฮมสเตย์ ควรสร้างภาคีเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยวข้างเคียงที่มีความพร้อมด้านโฮมสเตย์ เช่น บ้านโฮ้ง ตำบลแม่ระมาด อำเภอแม่ระมาด และบ้านป่าไร่เหนือ ตำบลพระธาตุ อำเภอแม่ระมาด

3. จากการศึกษาดูงานชุมชนให้ความสนใจ ชุมชนบ้านเด่นวัว เป็นชุมชนที่เน้นภาคการเกษตร เป็นวิถีชีวิตที่ตรงกับทีมวิจัยชุมชนตำบลชะนะจ้อยที่ทำงานภาคการเกษตร ทีมวิจัยชุมชนให้ความสนใจฐานภาคการเกษตรเป็นอย่างมาก ทั้งฐานดิน ฐานน้ำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารในครัวเรือน ซึ่งเศษอาหารที่เหลือมักจะโยนทิ้งกลายเป็นขยะ หากได้รับการอบรมจะทำให้ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ลดขยะจากครัวเรือนเอาไปปรับทำเป็นน้ำปุ๋ยหมัก ทำให้ชุมชนตำบลชะนะจ้อยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีความสนใจที่จะปรับพื้นที่ตามทางเข้าให้มีต้นไม้ที่สวยงามและต้นไม้ที่คนในชุมชนสามารถเก็บมาทำเป็นอาหารได้

4. จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ทราบว่ามีการทอผ้าด้วยกี่เอว เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับทุกคนในครอบครัว ที่มีรูปแบบเป็นเสื้อ ยาม ผ้าซิ่น ผ้าโสร่ง จึงไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาในรูปแบบอื่น แต่เมื่อเปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวแล้วควรจัดหาของฝากของที่ระลึกที่มีขนาดเล็ก ราคาไม่แพง ที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของชาวปกากะญอ

เอกสารอ้างอิง

- จิรพันธ์ ทองเจริญ. (2552.) การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐพงษ์ สายพวงแก้ว, 2554, การบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่าเวียงกุมกามโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักรินทร์ มงคลอิทธิเวช และคณะ. (2552). กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ : กรณีศึกษา บ้านสบยาบ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อัญธิกา ชั่งกฤษ . 2554. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.